

**Основни аспекти на политиката за управление на качеството
при програмна акредитация**

Силвия Трифонова, Антон Праматаров

**Key aspects of the quality management policy
for program accreditation**

Silvia Trifonova, Anton Pramatarov

Abstract:

The paper is aimed at examining some key aspects of the quality management policy at the faculty level when conducting a program accreditation procedure for a professional field in a higher education institution. The analysis is developed on the example of the activities of the Faculty Commission for Quality Assurance and Assessment of the Faculty of Finance and Accounting of the University of National and World Economy (UNWE), Sofia, in connection with the upcoming program accreditation of the professional field 3.8 Economics in September 2025. The paper emphasizes the role of this the Faculty Commission for Quality Assurance and Assessment in the program accreditation process at the UNWE. Good practices and new developments in relation to the quality management system, international accreditations, the internationalization of the faculty and the progress in digitalization in the program accreditation process at the UNWE, are highlighted. On this basis, an important place in the paper is given to the main benefits of digitalization in the program accreditation process at the UNWE.

Keywords: Faculty commission for quality assurance and assessment; University of National and World Economy; Digitalization; Benefits of digitalization in a program accreditation process

For contacts: Prof. Dr. Silvia Trifonova, UNWE, strifonova@unwe.bg

ВЪВЕДЕНИЕ

Целта на доклада е да се изследват основните аспекти на политиката за управление на качеството на ниво факултет при провеждането на програмна акредитация по професионално направление (ПН) във висше училище (ВУ). Анализът е разработен по примера на дейността на Факултетната комисия за осигуряване и оценяване на качеството (ФКООК) на Финансово-счетоводния факултет (ФСФ) на Университета за национално и световно стопанство (УНСС) в подготовката за предстоящата програмна акредитация на ПН 3.8 Икономика през септември 2025 г. В доклада се акцентира върху ролята на ФКООК на ФСФ в процеса на подготовка за програмната акредитация на УНСС и по-специално в събирането на първична информация по основните количествени и качествени индикатори по Стандарт 1 [1, с. 1] на Критериите за програмна акредитация на ПН/СРП на Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА). В тази връзка се извеждат добрите практики и новите моменти в системата за управление на качеството на ФСФ на УНСС, международните акредитации, интернационализацията на факултета и основните ползи от дигитализацията в процеса на програмна акредитация на университета.

1. СИСТЕМА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КАЧЕСТВОТО В УНСС

Системата за управление на качеството (СУК) е внедрена в УНСС със заповед на ректора от 10.05.2005. Международната сертифицираща организация NQA потвърждава ефективността на СУК на УНСС и съответствието ѝ с изискванията на международния стандарт ISO 9001: 2015.

Главен акцент в СУК на УНСС е дефинирането на основните процеси и процедури в образователната, научноизследователската и поддържащите дейности, както и оценката на качеството на обучението и на академичния състав.

Изискването на НАОА е политиката за осигуряване на качеството във ВУ да се оповестява публично и да е част от стратегическото им управление, а вътрешните заинтересовани страни да разработят и прилагат тази политика чрез подходящи структури и процеси, като същевременно включват външни заинтересовани страни [2, с. 2].

Политиката по качеството на УНСС съдържа стратегическите Цели по качеството, които дефинирани след идентифициране на възможните рискове за академичната организация. Тази политика има официален статут, обсъжда се и се актуализира периодично и е достъпна за обществото – публично е оповестена на сайта на университета в съответствие с изискването на НАОА. Актуалната политика по качеството на УНСС е утвърдена от ректора на 22.05.2024 г. [3, с. 1]

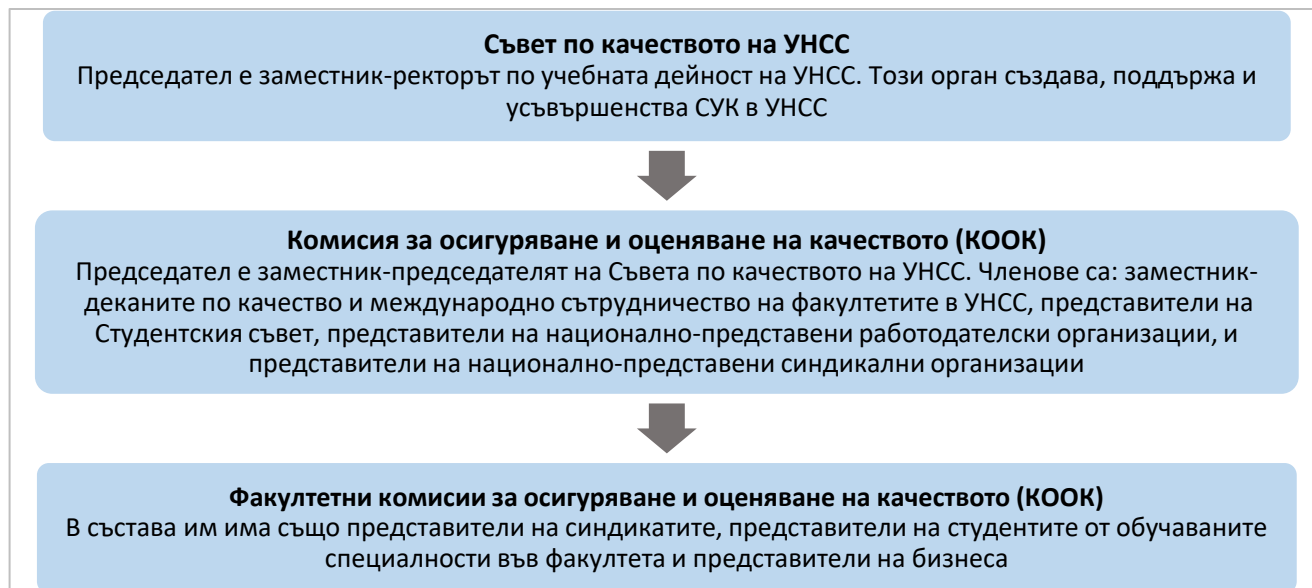
Веднъж годишно се прави преглед на СУК на УНСС по стандарта ISO 9001: 2015. Последната версия на политиката по качеството на УНСС е приета през май 2024 г. Вътрешните заинтересовани страни разработват и прилагат тази политика чрез подходящи структури и процеси като същевременно включват и външни заинтересовани страни. УНСС има приета Стратегия за управление на риска (2024-2026), утвърдена от ректора. В нея са документирани всички методи и практически действия за оценка на риска, и се прилага комплексен подход за оценка на риска на базата на систематизирани всички възможни рискове пред УНСС. Оценката на рисковете се извършва във факултетите и дирекциите на университета чрез риск регистри.

2. ОПЕРАТИВНИ СТРУКТУРИ ЗА ОРГАНИЗАЦИЯ И КОНТРОЛ НА КАЧЕСТВОТО В УНСС

В УНСС са изградени и функционират вътрешни структури за прилагането на политиката за осигуряване на качеството – Съвет по качеството на УНСС, Комисия за осигуряване и оценяване на качеството (КООК), утвърдена с Решение на Академичния съвет № 4/26.06.2024 г., и Факултетни комисии за осигуряване и оценяване на качеството (ФКООК), структурирани със заповед на деканите на факултетите (Фиг. 1).

Всеки факултет има приети измерими Цели по качеството, които се актуализират на годишна база. Те се утвърждават от ректора и се публикуват на вътрешната страница на УНСС. За постигането на целите по качеството има определени конкретни отговорници от всяка катедра във факултета, с конкретни измерители и конкретен срок на изпълнение. Всяка от тези комисии има приети Планове за работа в конкретни области на управление на качеството, осигурявайки съответствие със критериите на НАОА. Те се публикуват на вътрешната страница на университета, след утвърждаването им от ректора.

Заседанията на ФКООК се документират с протоколи, публикувани на интранет сайта на УНСС.

Фиг. 1. Оперативни структури за организация и контрол на качеството в УНСС.

Работата на ФКООК на ФСФ е цитирана много често като добър пример в УНСС, тъй като не са допускани никакви пропуски, като например липса на представители на синдикатите, липса на представители на студентите от обучаваните специалности във факултета и/или липса на представители на бизнеса, в състава на комисията. Регулярно се провеждат заседания на комисията в хибриден формат, дигиталната среда улеснява работата и сътрудничеството между членовете, съкращават се разходи и се спестява много време, текущо се проследява изпълнението на целите по качеството на факултета, своевременно се дискутират възникнали въпроси и се вземат решения. С протоколите от заседанията биват запознати декана на факултета, председателя на КООК, както и лицата, засегнати от решенията.

3. РОЛЯ НА ФКООК НА ФСФ ПРИ ПОДГОТОВКАТА НА ПРОГРАМНАТА АКРЕДИТАЦИЯ НА УНСС

Ролята на факултетните комисии за осигуряване и оценяване на качеството в процеса на подготовка за програмна акредитация в УНСС е допълваща и спомагателна, доколкото основни звена, участващи в процеса по изготвяне на доклада-самооценка, са катедрите в университета. Въпреки това ФКООК се явяват много повече от допълващ, спомагателен орган в този процес, тъй като на тях са им вменени такива съществени задачи като:

- Допълване и обогатяване на първичната информация, акумулирана от катедрите, като доказателствен материал за изпълнението на количествените критерии относно политиката по качеството при програмна акредитация на ВУ. Проследяване и обобщаване на информацията на факултетно (извън катедрено) ниво. Първичните данни се отнасят за учебните години в акредитационния период от учебната 2018/2019 г. до учебната 2023/2024 г. вкл.

- Формулиране на посоки и примери в потвърждение – доказателствен материал за изпълнението на качествения критерий относно осигуряването на вътрешна и външна съвместимост на специалностите от ПН с мисията на ВУ, със синергичен ефект за институцията.

В частност, такава е и ролята на ФКООК на ФСФ, към която е фокусиран изследователският интерес в доклада.

По отношение на Критерий 1.1. „Политика за осигуряване на качеството“, ФКООК имат за задача да обогатят първичната информация за изпълнението на два количествени индикатора относно политиката по качеството при програмната акредитация на УНСС през акредитационния период, а именно Стандарти 1.1. и 1.2., а по отношение на Стандарт 1.3. – да представят нужната информация за дейностите, осъществени от самата ФКООК.

Стандарт 1.1. се отнася до броя студенти от всички образователно-квалификационни степени (ОКС) в ПН, отговорили на анкети относно качеството и практическата полезност на обучението, вкл. преподавателска оценка. НАОА задава ясни указания за попълването с първични данни на този стандарт и в частност за наблюдаваните параметри: брой студенти и тема на проучването за всяка учебна година от акредитационния период. В този аспект дейността на ФКООК на ФСФ е улеснена, като комисията събира допълнителна информация и попълва доказателствените таблици за първичните данни за следните две групи проучвания:

- Анкетни проучвания на мнението на студентите за начина на преподаване по конкретни учебни дисциплини. Такива проучвания са реализирани във ФСФ през акредитационния период за следните учебни дисциплини: „Основи на финансите“, „Парична теория и парична политика – I ниво“, „Публични финанси“, „Капиталово бюджетиране“, „Теория на застраховането“, „Финанси на социалното осигуряване“, „Международни финанси“, „Основи на счетоводството“, „Счетоводна политика и финансови отчети“, „Управленско счетоводство“, „Професионална етика и независимост“, „Международни счетоводни стандарти“, и много други.
- Анкетни проучвания за професионалната реализация на студентите от трите специалности „Счетоводство“, „Финанси“ и „Финансов контрол“ във ФСФ. Общо над 45 са проведените анкетни проучвания за професионалната реализация на студентите във ФСФ през периода на акредитация.

Проучването на студентското мнение относно преподавателската дейност в УНСС се осъществява в съответствие с Методиката за оценка на качеството на образователния процес от студентите в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ на базата на единна специализирана анкетна карта [4, с. 4]. „Обобщените резултати от проведените в края на всеки семестър анкети сред студентите за всеки преподавател се предоставят на ръководителя на съответната катедра. Мнението на студентите относно работата на преподавателите се дава в регулярни оценки, които се ползват при атестирането на преподавателите. Оценката на преподавателската дейност на подлежащите на атестиране лица се основава на наличните данни за отделните години от периода на атестиране.“ [4, с. 4]. Резултатите от анкетните проучвания сред студентите се обсъждат от

ръководството на УНСС и се отчитат при планиране и провеждане на обучението през следващата учебна година. Общият брой студенти от ФСФ, отговорили на анкети относно начина на преподаване, е над 1 500 за акредитационния период.

Стандарт 1.2. се отнася до броя преподаватели, участвали в обученията за повишаване на квалификацията. Събирането на информация по този количествен измерител от ФКООК на ФСФ е сравнително затруднено, тъй като ФКООК следва да се осигури информация, която допълва тази от катедрите. Тук се следи броят на преподавателите, темата на обучителния форум, в който са участвали, за всяка учебна година през акредитационния период.

Стандарт 1.3. се отнася до броя обучения, семинари и кръгли маси с теми за осигуряване на качеството на учебния процес в ПН. Възможните доказателства за целта са например линкове към организирани събития, протоколи от проведени заседания и други документи. Следва да отбележим, че общият брой проведени заседания на ФКООК на ФСФ през акредитационния период е 15, като през някои учебни години са провеждани по 3 заседания. В това отношение дейността на ФСФ е посочвана като добър пример на ниво целия университет.

Критерият 1.2. Управление на качеството на образованието в УНСС включва три качествени индикатори, като ролята на ФКООК е фокусирана върху Качествен индикатор 1.2.1. „Осигурява се вътрешна и външна съвместимост на специалностите от професионалните направления с мисията на ВУ, което носи определен синергичен ефект за институцията“.

Синергията се разглежда между факултети и катедри, работещи интегрирано, спазващи визията и мисията на УНСС. Тя е интегрирана в стратегията и политиката по качеството на УНСС, приета през 2016 г., а през 2025 г. предстои актуализацията ѝ. Вътрешната съвместимост се третира като съвместимост между учебната дейност, научноизследователската дейност и изискванията на бизнеса. Външната съвместимост намира израз в професионалната реализация на студентите в практиката, обратната връзка от работодателите и наличието на съвместни програми с бизнеса. За изпълнението на този качествен критерий няма допълнителни указания от НАОА, като на ФКООК е зададено да представи описателен доказателствен материал за наличието на синергия.

Добра практика във ФСФ в това отношение е провеждането на ежегодната Международна научна конференция на младите учени на тема „Икономиката на България и Европейския съюз“, организирана от ФСФ на УНСС под патронажа на ректора на университета. Конференцията е пример за съществуваща синергия както между трите катедри във факултета, така и с други висши училища и научни организации в страната, с авторитетни чуждестранни университети и с бизнеса. Международните научни конференции на младите учени (МНКМУ), проведени през акредитационния период, са: 14-та МНКМУ „Икономиката на България и Европейския съюз в дигиталния свят“, 23.11.2018 г.; 15-та МНКМУ „Кръгова икономика и корпоративна социална отговорност“, 22.11.2019 г.; 16-та МНКМУ „Предизвикателството Covid-19“, 12.02.2021 г.; 17-та МНКМУ „Иновации и трансформация“, 11.02.2022 г.; 19-та МНКМУ „Предизвикателства, конфликти, решения“, 7-8.11.2024 г. Информация за международните конференции на младите учени е публикувана на техния уебсайт: <https://young-scientists.unwe.bg/>.

ФСФ осигурява синергия с бизнеса посредством провеждането на множество и разнообразни форуми (кръгли маси, семинари, мастер класове и др.) с представители на бизнеса и поддържането на тясно сътрудничество с практиката.

Външна съвместимост се осигурява във ФСФ посредством наличието на съвместни учебни програми, практическа реализация на студентите в практиката и поддържане на тясна обратна връзка от работодателите. Студентите във ФСФ се обучават в редица съвместни програми в ОКС „бакалавър“ и „магистър“, акредитирани от най-авторитетните международни организации в областта на счетоводството и одита в света: 1/ Асоциация на дипломираните експерт-счетоводители (Association of Chartered Certified Accountants, ACCA), с акредитация от 2019 г., с възможност да бъдат признати общо до 8 изпита от ACCA qualification на студентите във ФСФ. 2/ Асоциация на управленските експерт-счетоводители (Chartered Institute of Management Accountants, CIMA), с акредитация от 2020 г., с възможност да бъдат признати 8 изпита от CGMA qualification на студентите във ФСФ. 3/ Институт на дипломираните експерт-счетоводители на Англия и Уелс (Institute of Chartered Accountants in England and Wales, ICAEW), с акредитация от 2017 г., с възможност на студентите във ФСФ да бъдат признати общо до 8 изпита от квалификацията „дипломиран експерт-счетоводител“ (ICAEW ACA qualification) и до 5 изпита от сертификата по финанси, счетоводство и бизнес (ICAEW CFAB).

УНСС предлага специалности с преподаване на английски език в дистанционна форма на обучение: „Бизнес администрация с преподаване на английски език“ в ОКС „бакалавър“ и „Дигитален маркетинг с преподаване на английски език“ в ОКС „магистър“. Във ФСФ има бакалавърски и магистърски специалности с преподаване на английски език в редовна форма, но до момента няма разкрити такива в дистанционна форма. ФСФ предлага съвместни магистърски програми с други катедри в УНСС, както и съвместни програми, едновременно с други катедри в УНСС и с бизнес организации, например с големи банки или одиторски фирми в страната. По този начин се осигурява синергия между катедрите от различните факултети на институционално ниво. Катедрите във ФСФ регулярно извършват анализи на пазара на труда, които допринасят за предлагането на актуални магистърски програми на студентите, съобразени с нуждите на бизнеса, и които подпомагат завършващите студенти в ОКС „магистър“ да се реализират успешно във финансово-счетоводната практика.

УНСС е член на европейския университетски алианс ENGAGE.EU, което създава много възможности за споделяне на знания и умения между университетите, за прилагане на интердисциплинарни подходи за стимулиране на дигитализацията и иновациите, и за насърчаване на устойчивото развитие.

4. ПОЛЗИ ОТ ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА ПРИ ПРОГРАМНА АКРЕДИТАЦИЯ НА УНСС

Направеното изследване на политиката за управление на качеството при процеса на програмна акредитация в УНСС и по-специално на ролята на ФКООК в този процес, позволява да се изведат някои основни ползи от дигитализацията при програмната акредитация на университета (Фиг. 2).

Дигитализацията повишава ефективността и бързината на процеса на програмна акредитация благодарение на онлайн подаване и обработка на документи, което води до спестяване на време и логистика както за ФКООК, така и за ръководството и другите структурни звена в УНСС. Същевременно, проверките за пълнота и съответствие на документите стават автоматизирани, по-бързо се разпределят документите към експертите и комисиите, и става възможно по-бързо да се вземат решения поради улеснения достъп до информация.

Подобрява се прозрачността и проследимостта, тъй като всяка стъпка от процеса може да бъде дигитално регистрирана и проследена. Участниците (УНСС, експертите, НАОА) имат ясна представа за статуса на акредитационната процедура. Улеснява се одитът и оценката на самия акредитационен процес.

Фиг. 2. Основни ползи от дигитализацията в процеса на програмна акредитация в УНСС.

Административната тежест намалява, значително се съкращават разходите, в т.ч. за печат, хартия, физическо архивиране. Попълването на информацията е дигитално, отпада ръчното въвеждане и обработка на данни, което спестява много време и ресурси (Randy & Subedi, 2023, p. 8). Провеждането на дистанционни срещи или оценки води до редуциране на пътни разходи (макар че посещенията на място често са задължителни дигитализацията спомага за оптимизиране на подготовката им).

Дигитализацията води до повишаване на точността и надеждността на данните. Дигиталните форми и системи могат да въведат валидация на данните при въвеждане, намалявайки грешките. Съхранението на информацията може да е централизирано и стандартизирано. Улеснява се извличането на точни данни за целите на анализа и отчетността при програмната акредитация на УНСС.

Дигиталната среда улеснява достъпа и сътрудничеството между експертите, те имат лесен и бърз достъп до всички необходими документи, независимо от локацията си. Улеснява се сътрудничеството между членовете на комисиите и експертите, и УНСС може по-лесно да подава актуализации или допълнителна информация при необходимост.

Дигитализацията подпомага анализа и използването на данните, като събраните дигитални данни могат лесно да бъдат анализирани за тенденции, сравнения между програмите и оценка на ефективността на акредитационната система като цяло. Подпомага се вземането на информирани решения за подобряване на качеството на обучението в УНСС.

Не на последно място по значение, дигитализацията позволява да се въведат нови елементи като интегриране на мултимедийно съдържание (видео, аудио) като доказателствен материал, инструменти за онлайн анкетиране на студенти, преподаватели, работодатели, и изкуствен интелект за първоначален преглед или анализ на големи обеми текст и данни.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализът разкрива важната роля на факултетните комисии за осигуряване и оценяване на качеството по примера на ФКООК на ФСФ в процеса на подготовка на програмна акредитация на УНСС. Тази роля е не само допълваща и спомагателна. Основно предизвикателство в изпълнението на тази роля е формулирането на посоки и примери за изпълнението на качествения критерий относно осигуряването на вътрешна и външна съвместимост на специалностите от ПН с мисията на ВУ, със синергичен ефект за институцията. ФСФ на УНСС осигурява вътрешна съвместимост между учебната, научноизследователската дейност във факултета и изискванията на бизнеса. Външната съвместимост се осигурява посредством съвместните учебни програми, практическата реализация на студентите в практиката и поддържането на тясна обратна връзка от работодателите. Управлението на качеството на УНСС и в частност във ФСФ, непрекъснато се усъвършенства, отчита се напредък в международните акредитации, интернационализацията и дигитализацията. Ползите от дигитализацията при програмната акредитация на университета са безспорни, свързани с по-висока ефективност и бързина на процеса, по-добра прозрачност и проследимост, по-голяма точност и надеждност на данните, по-ниски разходи и административна тежест, и въвеждане на нови елементи като изкуствен интелект.

ЛИТЕРАТУРА

[1] НАОА (2023). Критерии за програмна акредитация на професионално направление/специалност от регулираните професии в съответствие с ESG- част 1 (1-10) и по смисъла на чл. 78, ал. 3 от ЗВО, [онлайн], наличен на: <https://shorturl.at/sF3tE>

[2] САНК (2016). Критерии за следакредитационно наблюдение и контрол върху прилагането на вътрешната система за оценяване и поддържане на качеството на обучение и на академичния състав на висшите училища, [онлайн], наличен на: <https://shorturl.at/LENOD>

[3] УНСС (2024). Политика по качеството на УНСС, [онлайн], наличен на: <https://shorturl.at/ny5eD>

[4] УНСС (2021). Правилник за атестиране на академичния състав в Университета за национално и световно стопанство, [онлайн], наличен на: <https://shorturl.at/tZPxx>

[5] Randey, R., Subedi, B. (2023). Transition to Digital Era of Accreditation: Scope and Challenges for Emerging Quality Assurance Agencies. [online] available at: <https://shorturl.at/DQkbJ>